

наукового світогляду під час вивчення навчальних дисциплін, оволодіння сучасною педагогічною та психологічною теорією); реалізація методичного оснащення (вміння варіативне використовувати методи, прийоми, форми навчання й виховання в залежності від конкретних ситуацій, оволодіння технікою і технологією розв'язання педагогічних завдань); спонукання до творчого розв'язання педагогічних завдань, в основі якого лежить віра у можливості учнів, позитивне відношення до педагогічної діяльності, незадоволеність вже досягнутим, потреба у самовдосконаленні та інше; сприяння розвитку тих здібностей, що, необхідні для здоров'язбережувальної діяльності: вміння визначити альтернативу очевидному, аналіз та оцінка різноманітних варіантів, прогнозування ходу педагогічного процесу та можливостей розвитку учнів, висування гіпотез та здійснення переносу [5].

Така робота, на нашу думку, буде сприяти формуванню готовності застосовувати здоров'язбережувальні технології під час навчально-виховної роботи, що в свою чергу призведе до зростання педагогічної майстерності й творчої активності, щодо збереження здоров'я учнів та розширенню їхніх знань про основи здоров'я, поліпшенню показників психологічного клімату в навчальному закладі.

Подальші напрями досліджень пов'язані з особливостями впровадження моделі формування готовності вчителів у післядипломній освіті застосовувати педагогічні здоров'язбережувальні технології у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безруких М.М. Здоровьесберегающая школа. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. – 240 с.
2. Василенко І. Ю. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з ліворукими дітьми і дітьми-лівшами у початковій школі // Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / І.Ю. Василенко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 22 с. – укр.
3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 Т. – М.: Русский язык, Т. 1. А – З. – 1989. – 699 с.
4. Енока Р.М. Словник кінезіології. – К.: вид-во “Олімпійська література”, 2000. – 695 с.
5. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
6. Максименко С.Д. Психологія в соціологічній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Навч. посіб. для вищої школи. К.: Наукова думка. – 1999. – 216 с.
7. Мельник О. Системний підхід до формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу // Початкова школа. Науково-методичний журнал – 2005. – № 11 – С. 14-16.
8. Ожегов С.И. Словарь рус. языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
9. Сущенко Т.І. Педагогічні процеси в системі післядипломної освіти. – Запоріжжя: “Диво” – 1993. – С.10-11
10. Чернишова Є.Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини. Дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Київ, 2004. – 222 с.

УДК 371.134

Ю.В. Шарапова

МІСЦЕ КОМПОЗИЦІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Проаналізовано зміст діяльності вчителя трудового навчання та учнів на основних етапах композиційної діяльності. Сформульовані основні елементи композиційної діяльності при виготовленні будь-якого виробу з конструювання та моделювання одягу.

Maintenance of activity of teacher of labour studies and students is analysed on the basic stages of composition activity. The basic elements of composition activity are formulated at making of any good from constructing and design of clothes.

Актуальність проблеми дослідження. Ефективність взаємодії творчості з технічними здібностями студентів визначає специфіку композиції як особливого виду творчої естетичної діяльності. Особливість актуальності полягає в тому, що творча особистість завжди була найбільшою цінністю будь-якого суспільства. Доля сучасної України залежить від того, чи будуть ефективно задіяні творчі та інтелектуальні можливості кожного її громадянина. Тому цілком природно, що перед викладачами постала задача – створити сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу студентів в навчально-виховному процесі.

Метою даної роботи було вивчення впливу основ композиційної діяльності на розвиток творчої особистості, уміння уявити об'єкт як динамічну систему певного призначення, гнучко переключатися з відображення його системних характеристик на матеріально-предметні характеристики і навпаки.

Реалізація мети потребувала рішення наступних завдань: визначити елементи композиційної діяльності, проаналізувати процес композиційної діяльності та її місце в підготовці вчителя трудового навчання.

Динамічні зміни, що відбуваються в системі професійної та професійно-педагогічної освіти України, зумовлюють посилення вимог до особистості педагога професійної школи. В Законах України “Про освіту” та “Про професійно-технічну освіту” наголошується, що потребам сучасної професійної школи відповідає не просто творчий педагог, а неповторна особистість із яскравою професійною індивідуальністю, власним творчим почерком і стилем педагогічної діяльності.

Успішне вирішення цих завдань вимагає ефективного використання вчителем трудового навчання системи дидактичних засобів навчання, які дають змогу ефективніше розвивати композиційну діяльність. Вона включає форми і методи навчання, різноманітні графічні та наочні засоби, об'єкти праці. Найважливішу роль у цій системі відіграють методи навчання та об'єкти праці. Проте відсутність будь-якого з компонентів системи негативно відбивається на кінцевому результаті творчої технічної діяльності учнів.

Використання композиції в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх вчителів, реалізації їхнього творчого потенціалу. Оскільки композиція розглядається не тільки через образотворче мистецтво, а й через декоративно-прикладне, вона має велике значення емоційного, естетичного та інтелектуального розвитку вчителів трудового навчання [6: 3].

Велике значення для розгляду композиції у практичній діяльності мають дослідження психології художньої творчості (Л.С. Виготський, Є.Я. Басін, В.П. Зінченко, В.С. Кузін, Б.С. Мейлах, Ж. Піаже, В.В. Рибалка, Н.В. Рождественська, С.Л. Рубінштейн, Є.Н. Шабаліна). Автори розглядають етапи створення художньої композиції, загальні особливості творчого процесу, характеристики художнього образу творів мистецтва. Дані роботи дозволяють визначити психологічні і соціальні особливості сприйняття художньої композиції, закономірності зорового сприймання композиційної структури.

Поняття композиції у педагогічному аспекті включено у зміст праць, присвячених проблемам викладання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (Є.А. Антонович, Л.В. Бичкова, В.Б. Григорьева, В.М. Єсіпов, М.О. Коротков, М.О. Климович, Є.В. Шорохов).

На уроках трудового навчання, на відміну від уроків мови і літератури, образотворчого мистецтва та багатьох інших навчальних предметів, де в учнів формуються уявлення про такі естетичні категорії, як прекрасне і потворне, трагічне і комічне та багато інших, виникає можливість розкрити і показати їм взаємовідношення між виробництвом, технікою і мистецтвом. І це цілком закономірно, адже сприйняття і розуміння людиною прекрасного виникло, головним чином, у процесі трудової діяльності. У праці людина

діставала задоволення від успішних творчих, фізичних і розумових зусиль, від корисності вдосконалення особисто виготовлених предметів, перетворення доквілля. Відчуття й усвідомлення праці як чогось високого, прекрасного, так само як і сприймання її як явища потворного – різні сторони композиційної діяльності. Щоб показати повною мірою красу такої діяльності, необхідно її педагогічно правильно організувати. Така організація повинна бути системною і обов'язково передбачити такі елементи: мету, зміст і процес праці, результат праці, відносини, які виникають в результаті праці. Кожний елемент педагогічної системи повинен нести естетичне навантаження в тісному взаємозв'язку з іншими елементами системи: мета праці – з її процесом, процес – з результатом, результат – з особистими потребами, потреби – з якостями особистості. Ідеальна сторона процесу праці полягає в тому, що, виконуючи будь-яку роботу, школярі повинні мати в своїй уяві ідеальний образ виробу. Праця виховує естетично не тоді, коли дитина просто щось робить, а коли ця діяльність спрямована на відтворення ідеалу. Не лише створення нової моделі сукні, а й оздоблення її – важливі складові успіху праці. У будь-якій діяльності учні мають вчитися творчості, творчому підходу в організації практичної діяльності, в конструюванні, в дизайні, у створенні нових композицій, форм, кольорових та інших рішень відповідно до законів естетики, що сприяє розвитку естетичних смаків. Але, як відомо, діяльність буває не завжди легкою, іноді це напружений і стомлюючий процес. Та творчість у ній, вираження учня в практичній діяльності творчою особистістю, є тим самим естетичним моментом, який породжує відчуття краси і робить працю прекрасною [1: 48; 7: 20].

Щоб людина не робила, вона завжди прагне до краси. І не випадково творчих робітників називають майстрами, а їх вироби – шедеврами. Важливо студентам пояснити: все, що робить людина, має свою форму, композицію, колір і тому будь-який виріб може бути красивим і непривабливим. Кожен предмет для людини несе в собі не лише споживацьку, а й духовно-естетичну цінність. Оформлюючи результат праці, потрібно думати не тільки про зручність конкретного виробу, а й про зовнішній вигляд. Продумуючи виготовлення об'єкта праці за законами краси, намагаючись зробити його естетичним, людина відкидає усе зайве, шукає найдосконаліші форми. Для творчого спрямування майбутніх вчителів у процесі трудового навчання використовують конструювання за зразком, технічним творчим завданням і власним задумом. Застосування пошукового методу навчання готує їх до складної творчої технічної діяльності, праці за власним задумом. Цей метод навчання виражений у вигляді творчих технічних і технологічних завдань щодо кожного конкретного об'єкта праці. На системі об'єктів праці демонструють напрямки ускладнення технічних і технологічних завдань від об'єкта до об'єкта.

Розпочинаючи практичну роботу, студент повинен мати перспективу і установку на красу: не лише хто швидше, а й хто краще виконає, зі смаком оформить результат праці. Сам процес композиційної діяльності може бути нелегким і потребувати багато вольових зусиль. І тоді, як стимул діяльності може виступити прагнення до творчості, образ прекрасного, який необхідно втілити в життя. Тобто, крім того, що студент повинен виготовити корисний, безпечний і зручний виріб, відповідно до його призначення, він повинен бути ще й гарним, викликати задоволення своїм зовнішнім виглядом. Створюючи виріб учень реалізує внутрішню тенденцію розвитку естетичних смаків. Така практична діяльність збагачує естетичну культуру дитини, відображає закономірності розвитку її естетичних смаків [2: 45].

Наприклад, розглянемо моделювання і конструювання легкої жіночої сукні. Поперше, потрібно зробити ескіз моделі, розробити конструкцію викрійки, провести моделювання по заданому фасону сукні та зробити креслення в натуральну величину. По-друге, перейти до слідуючого етапу. Це підібрати тканину і оздоблюючі елементи, потім поетапно зробити виріб. Щоб виріб був гарний, у ньому насамперед має найповніше відбитися та мета, яку людина ставить під час його виготовлення. Крім цього, задум предмета, його призначення повинні бути виражені в оптимальній формі: якщо в формі предмета найбільш повно

виражені мета і зміст речі, то така форма сприймається як гарна. Якщо використовувати основи композиції, то є декілька підходів до створення виробів. Спочатку треба відштовхнутися від мети, яку ставить перед собою студент – або це матеріал, з якого виготовлений буде виріб, чи колір, або фасон сукні чи його елемент і т.п. якщо вибрали матеріал, то треба підбирати модель, яка буде відповідати структурі тканини. Якщо тканина легкої фактури і має однотонну окраску, то моделювання може мати складну форму (рельєфи, підрізи, складки), і навпаки, якщо тканина має кольорові орнаменти, чи багато кольорових переходів – фасон повинен бути простим, бо всіх складних елементів моделювання не буде видно. Так само, якщо за основу береться колір тканини. Якщо ж за основу візьмемо певний елемент сукні чи її форму, то і підбір тканини, її кольору та сам процес моделювання повинен відповідати саме цьому елементу. У формі виражається не лише ставлення студента до самого предмета. Речі виступають як свідки і посередники його ставлення до людей, до дійсності в цілому. Тому вчитель повинен розвивати відчуття форми, вміння гармонійно поєднувати кольори, оцінювати композицію, гармонію, симетрію. Закон єдності і краси простежується в їх органічному поєднанні. Корисно, коли в оцінюванні виробів беруть участь учні. Це спонукає їх не лише до самокритики, критики, а й вчить всебічно розкривати естетичність даного виробу і виявляти власні естетичні смаки. Вчитель має враховувати це для виявлення й подальшого розвитку естетичних смаків учнів [3: 6].

Методичні умови праці визначаються чинниками, пов'язаними з принципами і методами трудового навчання, вивченням і раціоналізацією трудових прийомів, а також застосуванням знань під час виконання практичних завдань. На практиці це означає, що там, де вчитель трудового навчання має належну теоретичну і методичну підготовку, вміє раціонально організувати трудову діяльність школярів, створюються сприятливі умови для формування в учнів не лише якісних знань, практичних умінь і навичок, а й повноцінних композиційних рішень [5: 188].

З метою підвищення ефективності процесу формування композиційної діяльності майбутніх вчителів трудового навчання доцільно звернути увагу на вирішення таких завдань у навчально-виховному процесі: збагачення рівня загальної культури учнів; формування естетичного ідеалу; ознайомлення учнів з критеріями краси, які існують у суспільстві; розвиток естетичних почуттів, духовно-естетичних потреб учнів; розвиток умінь сприймати і оцінювати красу; розвиток бажання створювати красу власними руками.

Вплив на особистість навколишнього середовища в процесі трудової діяльності, створеного за законами композиції, якоюсь мірою подібний до впливу творів мистецтва, але має одну важливу особливість. До зустрічі з творами мистецтва ми зазвичай готуємось. Наш мозок ніби наперед програмує цю подію, настроюється на спілкування з прекрасним. А виробниче середовище діє постійно, кожен день, у процесі їхньої трудової діяльності. Його вплив непомітний. При цьому слід відзначити, що один і той самий інтер'єр різні люди сприймають по-різному. Тут відображаються особисті композиційні співвідношення [4: 52].

У процесі трудового навчання бажано використовувати різні способи індивідуалізації самостійної роботи: здібні учні виконують більше технічних і технологічних завдань (завдяки швидкому темпу праці); слабкі учні виконують легкіші, сильні – складніші технічні і технологічні завдання; після виконання обов'язкового мінімуму технічних і технологічних завдань здібним учням дають додаткові завдання, що частково перевищують програмні вимоги (це мінімальні і додаткові творчі завдання); творчі технічні і технологічні завдання для самостійної роботи дають учням як комплексне, що складається з допоміжних, основних і додаткових.

Використовуючи індивідуальний спосіб творчої роботи, вчитель повинен дотримувати три обов'язкові умови: чітко і зрозуміло формулювати творче технічне або технологічне завдання чи проблему; зрозуміло пояснювати основні етапи роботи; контролювати виконання завдання і за необхідності надавати належну допомогу.

Дотримання цих умов дає змогу активізувати увагу учнів на основних етапах композиційної роботи, правильно спланувати технологічний процес виготовлення виробів, враховувати індивідуальні особливості учнів, узгоджувати їхні індивідуальні темпи роботи й чітко організувати навчально-виховну роботу. Мета будь-якого уроку не може бути досягнута без умілого урізноманітнення способів і методів навчання з урахуванням вікових особливостей учнів, змісту творчих робіт, можливостей отримання самостійно додаткових відомостей, побажань учнів, основних технічних і технологічних завдань, що розв'язуються на певному етапі заняття, особливостей виконання творчої роботи [2: 45].

У зв'язку з обмеженими можливостями учителя щодо організації творчої праці з урахуванням інтересів кожного школяра під час уроку, в роботі над виготовленням виробів треба залишати місце для самостійного вибору ним як виробу, так і технології його виготовлення. Вільний вибір активізує діяльність учнів і підвищує її результативність.

Композиційні уміння на уроках трудового навчання формуються під впливом відчуття краси в процесі праці, які виникають у дитини тоді, коли вона бачить цінність праці для суспільства; коли зміст і характер праці відповідають її нахилам і здібностям; коли трудова діяльність відбувається в естетичних умовах; коли праця сама по собі цікава, складна, різноманітна; коли в дитини є певні трудові навички, необхідні для виконання певної трудової діяльності. Звідси випливає висновок: формування композиційної діяльності учнів у процесі трудової підготовки, отримання естетичного задоволення від праці багато залежить від виду праці, умов та інших чинників, але ще більше – від самих учнів, від їх уміння насолоджуватися працею, яке повинен розвивати вчитель трудового навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біласевич І. Структурні компоненти технічних здібностей школярів./І. Біласевич // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 1. – С. 47 – 50.
2. Гервас О. Дизайн як засіб удосконалення предметного середовища./ О. Гервас // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 1. – С. 45 – 46.
3. Спичак И.А. Дизайнерская подготовка в педвузе. /И.А. Спичак // Школа и производство. – 2001. – № 3. – С. 6 – 8.
4. Хомич Л. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя. /Л. Хомич // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 4. – С. 50 – 53.
5. Шорохов Е. Композиция: учеб. для студентов худож.-граф.фак. пед. ин-тов. /Е. Шорохов/ – М.: Просвещение, 1986. – 207с.
6. Щербина В. Конструктивна система художньої композиції. /В. Щербина // Мистецтво та освіта. – 2002. – № 4. – С. 2 – 7.
7. Щербіюк Л. Розвиток творчих здібностей особистості під час створення зразків декоративно-ужиткового мистецтва. /Л. Щербіюк// Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 3. – С. 20 – 22.

УДК 371.132

Т.В. Яцула

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто методологічні підходи до оновлення змісту підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до виховної роботи у сфері дозвілля школярів.

In article methodological approaches to updating the contents of preparation of students of the supreme pedagogical educational institutions to educational work in sphere of leisure of schoolboys are considered